

Література

1. Ляшчынская В.А., Шведава З.У Слоўнік фразеалагізмаў мовы твораў Янкі Купалы. Гомель : ГДУ імя Ф. Скарыны, 2007. 312 с.
2. Ляшчынская В.А. Фразеалагічная эмацыянальная канцэптасфера беларусаў. Мінск : РИВШ, 2012. 246 с.
3. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. 288 с.

Личковська І.О.

студентка магістратури

Огульчанська О.А.

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри української і зарубіжної літератури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

СВОЄРІДНІСТЬ КОНФЛІКТІВ У РОМАНАХ І. ФРАНКА «БОРИСЛАВ СМІЄТЬСЯ» Й А. КРОНІНА «ЗІРКИ ДИВЛЯТЬСЯ ВНИЗ»

Анотація. У статті зроблено спробу порівняльного аналізу конфліктів у романах І. Франка «Борислав сміється» й А. Кроніна «Зірки дивляться вниз»; акцентовано увагу на соціальних конфліктах; досліджено роль конфліктних ситуацій у характеротворенні і сюжетотворенні.

Ключові слова: роман, сюжет, персонаж, конфлікт, психологізм

Конфлікт у художньому творі є рушійною силою сюжету. У конфліктних, межових ситуаціях розкриваються характери персонажів, акцентується увага на ідейно-смісловому навантаженні. Обидва письменники звертаються у своїх творах до зображення трьох типів конфлікту: соціального, побутового, соціально-психологічного. Варто зауважити, що порівняльний аналіз конфліктів у романах «Борислав сміється» і «Зірки дивляться вниз» ще не був у полі зору науковців.

Літературознавець Т. Денисова зазначає: «Поняття «сюжет» і «конфлікт» тісно пов'язані між собою. Водночас конфлікт виступає і формальним організатором композиції – до його розв'язання зводиться вся дія роману, навколо нього групуються персонажі, в ньому сходяться в єдиний вузол усі життєві зв'язки, відбиті в романі, участю в певному конфлікті вимірюється

цінність героїв» [1, с. 36–37]. Дослідник М. Храпченко зауважує: «Конфлікт, що оформився достатньою мірою, спричинює потужний вплив на кристалізацію властивостей діючих особистостей твору, їх зв'язки і протиріччя...» [6, с. 210].

Виникнення і розгортання конфлікту залежить від характеру персонажів, їхніх життєвих переконань. Обидва романи написані на основі реальних подій, що мали важливе культурно-історичне значення.

«Зірки дивляться вниз» – твір про соціальні протиріччя, що мали місце в Англії ХХ століття. Цей роман був екранізований, високо оцінений Гремом Гріном і визнаний першим соціально значущим британським фільмом. Після закінчення Першої світової війни А. Кронін декілька років жив у невеличкому шахтарському містечку на півдні Уельсу. 1924 року він почав працювати медінспектором шахт. У його обов'язки входив аналіз професійних захворювань шахтарів. Ця інформація стала у нагоді авторові під час написання роману. У творі йдеться про життя шахтарів та їх роботодавців. Письменнику вдалося переконливо зобразити важку працю під землею, адже він певний час працював у шахтах Південного Уельсу і був добре обізнаний із життям робітників. А. Кронін проводить своїх персонажів крізь декілька десятків років, переконливо зображуючи становлення одних (Девід, Артур) як особистостей зі стійкими моральними принципами, інших (Джо, Дженні) – як паразитів суспільства. Велика увага до деталей – ознака психологізму творчості митця. Автор зображує неможливість вибору, який стоїть перед простими людьми. Для того, щоб вижити, вони повинні працювати в нелюдських умовах під землею – або смерть, або копальня: «Тишина. Лязгнул затвор. Снова тишина. Отдаленный звук. Люди стояли в клети, сбившись в кучу, теснясь в молчании при тусклом свете зари. Над ними высились копры, царя над городом, гаванью и морем. Под ними могилой зиял подземный мрак. Клеть тронулась и стала внезапно быстро падать в этот скрытый мрак. И звук ее падения донесся наверх из-под земли, как глубокий стон, достигающий самых дальних звезд» [3, с. 646].

У романі переконливо зображені характери персонажів, любов, політичні переконання, моральність/аморальність.

В обох творах головними конфліктогенами є ситуації, пов'язані з протистоянням робітників і представників вищих прошарків суспільства. Так, наприклад, Річард Баррас, відповідаючи на обурення свого сина щодо небезпеки праці під землею, де вода може стати причиною катастрофи, навіть не замислюється про цю небезпеку: «В «Скаппер» несомненно воды много, но в конце концов, и «Миксен» и весь «Парадиз» – мокрые места. Для наших людей работать в таких условиях – дело привычное [3, с. 128]. Соціальний

конфлікт у творі А. Кроніна тісно пов'язаний з психологічним. Неприйняття Артуром мотивацій вчинків батька та принципів його життя є тією рушійною силою, що змушує хлопця відкрито виступити проти такого стилю життя, висловити свій протест проти несправедливості навіть ціною своєї свободи. П. Балашов наголошує на тому, що можливості Кроніна найяскравіше вимальовувались тоді, коли він опановував життєво важливі теми, знаходив вираження поставлених у центр уваги гострих болісних драматичних та соціальних переживань та ситуацій [5, с. 469]. Своєю чергою А. Кронін також пише про людей, які хочуть нажитися на праці або матеріальному достатку інших. На підтвердження цього факту можна привести цитату: «Одного занимали только деньги, другого еда, третьего женщины. Первый отнял сегодня пятьдесят фунтов у другого человека на бирже – и был доволен, второй вызывал в своем воображении раков и паштет, и спаржу, и силился решить, что ему больше по вкусу, а третий взвешивал мысленно свои шансы на обольщение жены компаньона, которая вчера вечером за обедом улыбалась ему весьма многозначительно» [3, с. 601].

У А. Кроніна можна знайти поділ суспільства на верхівку та звичайних людей. Річард Баррас – власник шахти, він не вважає що робочі повинні мати безпечні умови праці. «Был вообще человек уравновешенный. Во всём его поведении сказывалась непоколебимая выдержка. Он сидел во главе стола, сурово-безмятежный, словно эти три месяца забастовки в его шахте «Нептун» были совершеннейшей чепухой» [3, с. 21]. Не зважаючи на те, що Річард був досить забезпеченою людиною, він був дуже скупим, навіть зі своєю сім'єю: «он не тратил лишней спички, карандаш исписывал до последнего дюйма... из обмылков прессовались новые бруски мыла, горячую воду экономили и даже топили очень скупо» [3, с. 29]. Ніщо не повинно було зруйнувати стиль його звичного життя. Тому не дивно, що зі своїми робітниками він вів себе скупко та виважено. Конфлікт працедавців і робітників – одна із центральних тем в літературі. Письменник змушує читача замислитися над плинністю людського життя, його циклічністю, про те, що в світі товстосумів, ненажер, які стоять при владі, складно щось змінити: «Каждый думает только о себе, и жизнь других людей для него – лишь дополнительные аксессуары его собственного существования, не имеющие значения; важно лишь то, что касается его самого... Жизнь других людей значила для каждого лишь поскольку от нее зависело его счастье, и каждый готов был принести в жертву счастье и жизнь других, готов был надуть, мошенничать, истреблять, уничтожать во имя своего личного блага, личный выгоды, во имя самого себя» [3, с.602]. Маленькі добрі вчинки для нужденних людей важать більше, ніж роки, проведені в Парламенті з метою поліпшити життя тисячі людей: «Но доброе намерение

уже само по себе что-нибудь да значит» [3, с. 32]. Проте автор наголошує, що добрі вчинки – запорука гідного життя. Необхідно всього себе віддавати ділу і тоді успіх тебе настигне: «Чистота побуждений – вот единственное мерило, подлинное выражение души. Остальное не имеет значения. И полнота внутреннего сознания своей цели не оставляла места злобе и ненависти» [3, с. 634].

І. Франко вводить до роману епізод робітничого страйку, коли переживання робітників, їх почуття та думки сягають свого максимального напруження: «І по всіх кошарах понісся радісний, а разом тривожний шепіт: настає пора! пора! пора! В неділю по хвалі Божій почали вулиці Борислава в незвичайний спосіб заповнюватися робітниками і робітницями... Звільна на всі боки, на гори і на доли, між ліси і поля розійшлися громади робітників, час від часу озираючись на покинутий Борислав...» [4, с. 164]. Уже з перших сторінок реципієнт знайомиться з двома протилежними світами – світ робітників, засмучених та пригноблених, надломлених важкою працею: «чорні, зароплені каптани, лейбики, сіряки та гуні, такі ж сорочки, позеленілі лица, пошарпані та зароплені шапки, капелюхи, жовнярські гольцмини, бойківські повстяні крисані та підгірські солом'яники» та світ вельможних підприємців: «ціле товариство, в модних чорних сурдутах, в пальтотах з дорогих матерій, в блискучих чорних циліндрах, в рукавичках, з лісками в руках і персями на пальцях» [4, с. 63]. Перебіг дій у романі відбувається таким чином, що більша частина ситуацій спрямовані на розгортання головного конфлікту твору: «Вкінці приготування всі вже були скінчені, і в неділю розпочалася війна. Перше важне воєнне діло було те, що половина робітників, між ними всі несмілі, слабовиті, багато жінок та недорослих тої-таки неділі громадою виступили з Борислава» [4, с. 129]. Д. Наливайко наголошує на тому, що письменник ставить зображуване не моральний час і простір, а в історичний і соціальний контекст, розкриття якого дасть змогу розкрити усі сторони людського буття [1, с. 313].

Проаналізувавши особливості конфліктів у романах видатних майстрів слова, варто наголосити на динамічності їх розгортання. Персонажі творів належать до різних прошарків суспільства. Це дало змогу письменникам полівекторно зобразити самосвідомість, морально-етичні принципи героїв на тлі культурно-історичних, політичних подій, і таким чином поглибити соціальне звучання порушених у творах проблем. Автори змальовують реакцію представників різних прошарків суспільства на важливі події, що мали місце в тогочасній дійсності. Таким чином окреслюються і цілісні психологічні портрети персонажів, акцентується увага на їхній життєвій і громадянській позиції.

Література

1. Денисова Т. Роман і проблеми його композиції. Київ : Наукова думка, 1968. 220 с.
2. Наливайко Д.С. Спільність і своєрідність: Українська література в контексті європейського літературного процесу. К. : Дніпро, 1988. 395с.
3. Кронин А. Звезды смотрят вниз. Москва : Агтикус. 2016. 756 с.
4. Кронин А. Памятник крестоносцу / Пер. с англ. Т. Кудрявцевой и Т. Озерской. М., 1960.
5. Франко І. Борислав сміється. Львів : Каменяр. 1975. 247 с.
6. Храпченко М. Художественное творчество, действительность, человек. Москва : Советский писатель. 1982. 416 с.

Мірчева Ю.В.

студентка магістратури

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

ІМАГОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛИСТУВАННЯ Ю. ШЕВЕЛЬОВА

***Анотація.** У статті розглядаються особливості сприйняття та відтворення культури інших народів, зокрема європейських, у листуванні Ю. Шевельова до О. Ізарського, Р. Корогодського, О. Лятуринської. Доводиться, що Європа постає в епістолярії переважно в негативному світлі як «чужий» простір, що викликає в автора листів душевний асонанс, внутрішній неспокій.*

***Ключові слова:** імагологія, епістолярій, адресант, «чужий» простір.*

Традиція пізнання і передачі власних вражень від мандрівок іншими містами, країнами та континентами не нова, ані в художній літературі, ані в документалістиці чи публіцистичних текстах. Варто згадати, наприклад, «Перські листи» Ш.Л. де Монтеск'є, твори Р. Кіплінга, Жуля Верна та багатьох інших майстрів слова. Зіставлення різних культур і народів, які часто кардинально відрізняються за укладом свого життя й менталітетом, вивчення авторського об'єктивного та суб'єктивного досвіду їх сприйняття і вираження за останні кілька десятиліть стало одним із основних напрямків літературознавства, зокрема постколоніальних студій [1; 2; 3; 4 та ін.]. У цьому плані цікавим джерелом для досліджень є епістолярій та мемуари провідних